

Werk maken van gelijke kansen voor leerlingen in het basisonderwijs door samen te werken met externe partners.

Auteurs: Angèle van der Star, Marcia van Roo, Irma Wijdeven

Handleiding en onderbouwing van de inspiratiekaart

Om kansengelijkheid te bevorderen is het van belang dat scholen goed samenwerken met externe partners. Denk hierbij aan partijen zoals jeugdzorg, gemeentes, maar ook aan samenwerking met de culturele of de sportsector. De kaart biedt inspiratie bij drie interventies, waarbij samengewerkt wordt met externen ter bevordering van kansengelijkheid voor alle leerlingen.

Door middel van - good practice - voorbeelden willen wij schoolleiders informeren en inspireren en hen handvatten bieden om invulling te geven aan het werk maken van gelijke kansen, passend bij de schoolcontext en schoolomgeving. De opbrengsten verduurzamen doe je door het implementeren van meerjarenbeleid bij het werken met externen en (preventief) laagdrempelig in te steken op langdurige partnerschappen voor leerlingen en ouders

Achtergrondinformatie

In de minidocumentaire Ieder kind een kans, geeft Inge de Wolf, inspecteur van het onderwijs en hoogleraar aan de Universiteit van Maastricht de volgende redenen voor toename van kansengelijkheid:

1. Verschil in hoge verwachtingen – self fulfilling prophecy
2. Grote mate van segregatie in het onderwijs
3. Taligheid van het onderwijs
4. Inrichting van het onderwijs – vroegselectie

In dezelfde documentaire benoemt zij de volgende vijf interventies als bewezen effectief:

1. Beste leerkracht + beste schoolleider
2. Extra begeleiding / tutoring / extra lestijd
3. Ouderbetrokkenheid
4. Effectieve zorg/ondersteuning
5. Belevingswereld vergroten (nog niet volledig bewezen wat het effect is)

Een interventie is vooral effectief als deze gericht wordt ingezet. Dat wil zeggen specifiek op de achterstanden van leerlingen. De vijf interventies zijn allemaal kansrijk. In andere landen is namelijk voldoende bewezen dat door het inzetten van deze interventies effectief achterstanden bij leerlingen zijn ingelopen (Van Wetten & De Wolf, 2020).

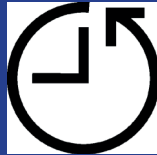
In alle gevallen is het natuurlijk belangrijk dat een interventie goed gekozen wordt, goed geïmplementeerd wordt en dat er vervolgens geëvalueerd wordt of deze daadwerkelijk effectief is.

Drie van deze vijf interventies, waarbij samengewerkt wordt met externen, hebben wij verder uitgewerkt. Namelijk extra begeleiding/extra lestijd (2), effectieve samenwerking met jeugdzorg en andere zorginstellingen (3) en het vergroten van de belevingswereld van kinderen (4). Wij hebben daar praktijkvoorbeelden bij gezocht om andere scholen te inspireren om deze interventies eventueel in te gaan zetten bij hun strijd tegen kansengelijkheid.

Theoretische onderbouwing

Extra begeleiding/ tutoring/ extra lestijd

Doel: Leerlingen structureel, niet vrijblijvend een kwalitatief aanbod van onderwijstijd-verlenging aan te bieden. Door meer lestijd aan de vakken rekenen en taal te schenken wordt de basis voor de (verdere) schoolloopbaan verstevigd.

Verlengen van de schooldag voor één of twee (of meer) dagen per week is meestal bedoeld voor leerlingen van de eigen school met een onderwijsachterstand. De uitvoering ligt bij de eigen leerkracht of externe partijen (huiswerkbegeleidingsinstituten, studenten, vakdocenten). Een verlengde schooldag kan de vorm hebben van vakspecifieke bijles (meestal voor taal/rekenen/kernvakken en soms ook sociaal-emotionele en fysieke ontwikkeling) maar kan ook bestaan uit préteaching; differentiatie voorafgaand aan de instructie in de groep waardoor leerlingen beter zijn voorbereid op deze instructie en daardoor beter kunnen deelnemen aan de klassikale les.

Gemiddeld boeken leerlingen maximaal twee maanden vooruitgang per jaar bij het inzetten van een verlengde schooldag (EEF, 2018) maar de onderlinge verschillen tussen programma's zijn groot. Uit overzichtsstudies van internationale literatuur blijkt dat de effecten van verlengde schooldagen voor de meeste programma's klein zijn. Begeleiding door gekwalificeerde leerkrachten is bepalend voor de effectiviteit (bij inzet van ongekwalificeerde begeleiders werd geen effect gevonden).

Wanneer naschoolse programma's zich richten op zeer specifieke achterstanden is de effectiviteit het grootste: bijvoorbeeld een training om sociaal-emotionele vaardigheden van kinderen met aandachtsproblemen en hyperactief gedrag te stimuleren of lezen/taaloefeningen bij een taalachterstand (Durlak, Weissberg, & Pachan, 2010). Er zijn aanwijzingen dat leerlingen met een onderwijsachterstand meer baat hebben bij naschoolse programma's, niet alleen wanneer het om schoolprestaties gaat maar ook ter verbetering van gedrag en relaties met leeftijdsgenoten (EEF, 2018).

Onderzoeken naar extra ondersteuning bij leerachterstanden (onder of na schooltijd) tonen aan dat het versterken van sociaal-emotionele vaardigheden van leerlingen ook vaak leidt tot betere schoolprestaties (Durlak, Weissberg, & Pachan, 2010). Het is hierbij belangrijk om interventies die (deels) gericht zijn op sociaal-emotionele vaardigheden zo specifiek mogelijk te laten zijn (bijvoorbeeld de nadruk leggen op aandacht en impulsief gedrag wanneer leerlingen hier probleemgedrag vertonen) en gebruik te maken van actieve werkvormen waarbij de leerdoelen duidelijk en specifiek zijn. De training 'Ik leer leren' is hier een voorbeeld van.

Effecten BSA:

Onderzoek laat positieve effecten zien op woordenschat en begrijpend lezen. Waar de leerlingen in groep 5 gemiddeld scoren (C-scores), laten zij aan het einde van groep 8 bovengemiddelde scores (A-scores) zien.

BSA-leerlingen zijn in vergelijking met leerlingen in het reguliere basisonderwijs niet alleen gemotiveerder, maar hun motivatie neemt in de loop van het schooljaar zelfs nog toe, terwijl dat bij andere leerlingen juist afneemt. Dit maakt dat leerlingen een bijzondere warme overgang hebben van het PO naar het VO. Leerlingen stijgen één a twee schooltypes en behouden in latere jaren grotendeels hun goede start in het VO. Zij blijven tot en met drie jaar later minder vaak zitten en stromen minder vaak af in vergelijking met andere Utrechtse leerlingen. Uit een evaluatie komt naar voren dat de meeste kinderen tussen de anderhalf en drie jaar BSA volgen. Hoe langer ze dit doen, hoe groter de kans dat zij op het juiste niveau kunnen uitstromen.

Effecten Lyceo:

Het Opstap-programma is een vorm van groepsbijles. Het aanbieden van bijles in kleine groepjes is effectief bewezen. Daarnaast wordt er in het programma veel aandacht besteed aan het verbeteren van de leesvaardigheid. Uit de Staat van het Onderwijs van 2020 en het meest recente PISA-onderzoek blijkt dat de leesvaardigheid van Nederlandse leerlingen daalt. Door juist hier aandacht aan te besteden, doen leerlingen vaardigheden op waar zij hun gehele (school)loopbaan iets aan hebben. Vanuit scholen worden ook andere effecten waargenomen. Zij zien bijvoorbeeld dat kinderen meer zelfvertrouwen hebben of makkelijke meekomen met de instructie in de klas.

Werk maken van gelijke kansen voor leerlingen in het basisonderwijs door samen te werken met externe partners.

Drie interventies, waarbij samengewerkt wordt met externen ter bevordering van kansengelijkheid voor alle leerlingen.

<p>Extra begeleiding/extra lestijd tutoring</p> <p>Doel: Leerlingen structureel, niet vrijblijvend een kwalitatief aanbod van onderwijsverlenging aan te bieden. Door meer lestijd aan de vakken rekenen en taal te schenken wordt de basis voor de (verdere) schoolloopbaan verstevigd.</p> <p>Aanvullende begeleiding Lyceo Door gerichte begeleiding van leerlingen in groep 8 zorgt Lyceo ervoor dat leerlingen een extra steuntje in de rug krijgen gericht op taal en rekenen. Opgelopen achterstanden worden ingehaald waardoor het kind met zelfvertrouwen naar het VO gaat.</p> <p>Brede School Academie De Brede Schoolacademie is gericht op een verlengde schooldag voor talentvolle leerlingen uit de groepen 6, 7 en 8 in achterstandswijken. De focus ligt op het versterken van de basisvakken om zo een hogere uitstroom mogelijk te maken.</p> <p>Verlengde schooldag Basisschool het Mozaiek in Arnhem heeft een verlengde schooldag. Zo willen ze de wereld van kinderen verbreden. Zij geloven erin dat kinderen niet alleen leren met hun hoofd, maar ook met hun handen en hun hart. Daarom worden er na schooltijd projecten op het gebied van sport, cultuur, techniek en wetenschap, ICT en natuur uitgevoerd. Dit levert voor de kinderen extra leermogelijkheden op...</p> <p>Ik leer leren training De Ik Leer Leren training is géén huiswerkbegeleiding, maar richt zich op de voorwaarden om te kunnen leren. Kinderen maken zich leermethodes eigen die het best passen bij hun eigen voorkeuren en sterke kanten. Daarom is het effect van de training blijvend, ook in latere school- en opleidingsjaren.</p>	<p>Een effectieve samenwerking met jeugdzorg en andere zorg externen</p> <p>Doel: Door leerlingen die extra (zorg)ondersteuning nodig hebben preventief te signaleren en zo direct ondersteuning te bieden, creëer je meer gelijke kansen voor alle leerlingen.</p> <p>Gezinsklass Leerlingen en hun ouders, die ondersteuning kunnen gebruiken, komen wekelijks onder begeleiding samen om aan schoolse doelen te werken bij de 'Gezinsklass' op CKC Het Kompas in Assen.</p> <p>Met andere ogen Bij 'Met andere ogen' is de jeugdzorgmedewerker 3 dagen in de week aanwezig als de verbinder tussen ouders, kind, alle IKC-medewerkers en externe hulpverleners. Op IKC de Weide in Leeuwarden werken ze met deze aanpak.</p> <p>De school als vindplaats Op de Prins Maurits in Nijmegen werkt een jeugdspecialist. Leerlingen die (zorg) ondersteuning nodig hebben kunnen hierdoor vroegtijdig in de school gesignaleerd worden en in de school ook begeleiding krijgen.</p> <p>Inclusiemedewerker jeugdzorg Op de Mariaschool in Hoorn worden door een inclusiemedewerker van jeugdzorg de leerlingen begeleid in de school. Leerkrachten ontvangen ook gerichte coaching daarbij van de medewerker.</p> <p>Brugfunctionaris Leerlingen en hun ouders worden door de brugfunctionaris op Cbe De Hoeksteen in Groningen betrokken bij de school door het kind centraal te stellen. De brugfunctionaris helpt en verwijst ouders met hulpvragen.</p>	<p>Belevingswereld van leerlingen vergroten</p> <p>Doel: Door leerlingen kennis te geven van de wereld vergroten ze hun vaardigheden, krijgen meer zelfvertrouwen en verbreden zo hun horizon. Zo wordt er gewerkt aan een positief toekomstperspectief.</p> <p>Programma IMC Basis Op steeds meer basisscholen krijgen leerlingen in groep 7 & 8 wekelijks onder schooltijd les over vakgebieden zoals journalistiek, recht en geneeskunde. Bij dit programma van Stichting IMC Weekendschool komen gast-docenten vertellen over hun werk en laten ze de leerlingen ervaren hoe het is om in hun schoenen te staan.</p> <p>JINC Leerlingen van 8 tot 16 jaar krijgen via JINC extra programma's aangeboden om ze een goede start op de arbeidsmarkt te geven. Voorbeelden van programma's: TaalTrip, Bliksemstage, Baas van Morgen, cursus digitale vaardigheden etc.</p> <p>ABN-AMRO-foundation De Foundation zet zich in om op allerlei manieren leerlingen in achterstandssituaties te ondersteunen. Bijvoorbeeld door het organiseren van sportevenementen of kunst-dagen op scholen. Maar ook doordat leerlingen jaarlijks een bezoek mogen brengen aan een museum, een musical of een groot sportevenement.</p> <p>Playing for Success Leren met een Wow-factor! Leerlingen krijgen 12 weken lang na schooltijd les op een inspirerende plek buiten school om zo zoveel mogelijk positieve leerervaringen op te doen. Ze werken samen aan spannende opdrachten in een uitdagende omgeving, waardoor ze zich bijzonder voelen en weer in zichzelf gaan geloven.</p>
---	--	--

Theoretische onderbouwing

Een effectieve samenwerking met jeugdzorg en andere zorg externen

Doel: Door leerlingen die extra (zorg)ondersteuning nodig hebben preventief te signaleren en zo direct ondersteuning te bieden, creëer je meer gelijke kansen voor alle leerlingen.

Om kansengelijkheid van leerlingen te stimuleren kan de schoolleider preventief de samenwerking opzoeken met andere partners, ook buiten het onderwijs. Deze samenwerkingspartners van schoolleiders en onderwijsprofessionals zijn te vinden in de eigen wijk van de school. Maar ook op gemeentelijk en landelijk niveau zijn er veel samenwerkingsmogelijkheden. Het is dus zaak dat de schoolleider, de intern begeleider en de leerkrachten bekend zijn met de mogelijkheden die er zijn, zowel in de eigen wijk, de gemeente als in heel Nederland.

Jeugdzorg:

In het kader van passend onderwijs en de jeugdwet zijn de organisaties voor jeugdzorg, jeugdwelzijn en jeugdgezondheid belangrijke samenwerkingspartners voor het onderwijs. Zowel onderwijs als jeugdzorg hebben te maken met de maatschappelijk behoefte en tendens om thuisnabij hun diensten aan leerlingen aan te bieden. Deze ontwikkeling betekent een samenwerking in sociale buurtteams of wijkteams. Voor scholen is deze samenwerking met jeugdzorg en -welzijn in de wijkteams van groot belang; deze verandering is nog volop in ontwikkeling (Star, 2019). Hoewel doordrongen van de noodzaak, lopen veel organisaties daarin vast. Want er moet zoveel, en waar te beginnen? (Wiesman, 2019). De schoolleider kan beginnen met het aansluiten bij de wijkteam overleggen om zo te ontdekken welke kansen hier liggen voor de leerlingen in de eigen school.

Gemeente:

De gemeente ondersteunt, initieert en regisseert ook op de samenwerking van scholen met andere partners. Dit is onderdeel van de LEA's, de lokale educatieve agenda's, van schoolbesturen met gemeente, peuterspeelzalen en kinderopvangorganisaties. (OCW, 2021). De schoolbesturen koppelen de gesprekken weer terug aan de schoolleiders op een directeurenoverleg zodat zij geïnformeerd zijn over de mogelijkheden binnen de eigen gemeente.

Samenwerking met bedrijfsleven en ANBI stichtingen:

Naast de initiatieven van jeugdzorg en gemeente zijn ook de initiatieven van andere partners interessant. Er zijn diverse initiatieven, niet alleen lokaal/ regionaal, maar ook op landelijk niveau. Het bedrijfsleven en ANBI stichtingen dragen vanuit een warm hart veel bij aan onze maatschappij. Zij doen dit onder andere door kansrijke projecten aan te bieden voor kinderen die een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken. Voor schoolleiders is het van belang om op de hoogte te zijn van deze mogelijkheden. Via het netwerken met collega directeuren en bijvoorbeeld social media kunnen zij kennis opdoen van de mogelijkheden op dit terrein.

Theoretische onderbouwing

Belevingswereld van leerlingen vergroten

Doel: Door leerlingen kennis te geven van de wereld vergroten ze hun vaardigheden, krijgen meer zelfvertrouwen en verbreden zo hun horizon. Zo wordt er gewerkt aan een positief toekomstperspectief.

Om werk te maken van gelijke kansen wil je alle leerlingen optimale ontwikkelingskansen bieden en ze hun eigen talenten laten ontdekken, zowel op cognitief als sociaal emotioneel vlak. Het is belangrijk om leerlingen meer kennis van de wereld te geven, maar ook hun belevingswereld te vergroten door ze ervaringen op te laten doen die ze niet vanzelfsprekend van huis uit meekrijgen. Dan kunnen leerlingen hun eigen talenten ontdekken en vaardigheden ontwikkelen, die ze nodig hebben om zich te verhouden ten opzichte van zichzelf, de ander en de wereld om hen heen.

“Het verbreden van de horizon van leerlingen kan op verschillende manieren plaatsvinden; binnen school of buiten school. Het kan bijvoorbeeld gaan om culturele activiteiten zoals een museumbezoek, maar ook om deelname aan sport en andere activiteiten die leerlingen de kans geven hun ervaringen uit te breiden” (Van Wetten en De Wolf, 2020). Uit onderzoek van het Jeugdeducatiefonds in samenwerking met de ABN-AMRO foundation komt naar voren dat het deelnemen aan kunsteducatie een klein, maar positief effect heeft op de cognitieve ontwikkeling van leerlingen (Van Wetten en De Wolf, 2020).

De activiteiten die gericht zijn op het vergroten van de belevingswereld zijn natuurlijk het meest effectief als ze door deskundige leerkrachten/professionals worden verzorgd en als er een link wordt gelegd met het reguliere lesaanbod. Dan worden de reguliere lessen extra betekenisvol. Zo wordt er bij de meeste interventies gewerkt aan de woordenschatontwikkeling van leerlingen, begrijpend leesvaardigheden, maar vooral ook vaardigheden zoals samenwerkend leren, presenteren, goede onderzoeksvragen stellen en communiceren.

Eén van de voorbeelden is IMC Basis. Dit is een programma waarbij leerlingen van groep 7 & 8 kennis maken met diverse vakken en beroepen en op bezoek gaan bij bedrijven. De resultaten van dit aanbod worden momenteel verder onderzocht door Consultancybureau Strategy& (onderdeel van PWC), Sinzer (adviesbureau gespecialiseerd in impact metingen), de Hogeschool van Amsterdam en de Universiteit van Amsterdam (onderzoeksgroep van prof. Ruben Fukkink).

Uit de eerste metingen blijkt dat IMC Basis grote positieve effecten heeft op de leerkrachten, directies en besturen van de deelnemende scholen, als ook op ouders, leerlingen, gastdocenten en omgeving. Tussen 2018 en 2022 vindt er door de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam een effectonderzoek plaats naar IMC Basis dat wordt gefinancierd door de Nationale Wetenschapsagenda. De uitslag van het gehele onderzoek zal naar verwachting in september 2021 gepresenteerd worden. De eerste uitkomsten zijn positief. In het verleden is er al uitgebreid onderzoek gedaan naar de IMC-weekendschool. Hieruit blijkt dat leerlingen meer zicht krijgen op hun mogelijkheden en talenten, ze worden enthousiast over school en krijgen meer zelfvertrouwen en ze ontwikkelen een onderzoekende houding.

Zie de effecten: <https://www.imcweekendschool.nl/over-imc-weekendschool/wetenschappelijk-onderzoek>

Verder lezen/ tips voor vervolg

Kijk bij de tutorials voor meer informatie van de diverse organisaties of bezoek:

- www.steunpuntpassendonderwijs.nl
- www.slo.nl/thema/meer/kansengelijkheid
- <https://www.jinc.nl/wp-content/uploads/2017/08/Bliksemstages.pdf>

Bronnen:

- Durlak, J.A., Weissberg, R.P., Pachan, M. (2010) A Meta-Analysis of After-School Programs That Seek to Promote Personal and Social Skills in Children and Adolescents The Impact of After-School Programs that Promote Personal and Social Skills. *American Journal of Community Psychology*, 45:294–309.
- Educational Endowment Foundation. Teaching and Learning Toolkit. Geraadpleegd op 10 augustus 2020, van https://educationendowmentfoundation.org.uk/evidence-summaries/teaching-learningtoolkit/?utm_source=site&utm_medium=search&utm_campaign=site_search&search_term=teaching%20and.
- Meyer, E., & Van Klaveren, C. (2013). The effectiveness of extended day programs: Evidence from a randomized field experiment in the Netherlands. *Economics of Education Review*, 36, 1-11.
- OCW, O. i. (2021, mei 3). delokaleeducatieveagenda. Opgehaald van De Lokale Educatieve Agenda: https://delokaleeducatieveagenda.nl/bookshow.pl?Lokale_Educ._Agenda
- Star, v. A. (2019). Over het schoolhek heen. Interdisciplinair samenwerken: ontwikkelkansen voor professionals en leerlingen. PICA.
- Van Wetten, S. & De Wolf, I. (2020). Ieder kind een kans! Interventies voor gelijke kansen in het basisonderwijs. Education Lab Netherlands
- Wiesman, A. (2019, december 19). Interdisciplinaire samenwerking. Ken eerst jezelf. *Management Kinderopvang*, 46, 47.